

Nr 20

*Utlåtande i anledning av väckta motioner angående rösträtts-
åldern, m. m., i vad motionerna hänvisats till lag-
utskott.*

I de likalydande motionerna nr 144 i första kammaren av herr *Hedblom* samt nr 177 i andra kammaren av herr *Stenberg* hemställas, att riksdagen måtte

dels såsom vilande grundlagsändring besluta en sådan ändring av gällande bestämmelser, att rösträtt vid val till riksdagens andra kammare inträder fr. o. m. det år, då vederbörande uppnår 21 års ålder,

dels besluta en sådan ändring av kommunallagen, att motsvarande ändring inträder beträffande rösträtt vid kommunala val samt

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om ytterligare sänkning av rösträttsåldern och i samband därmed utredning om de olika "myndighetsåldrarna" med avseende på medborgerliga rättigheter, skyldigheter och ansvarsförpliktelser ävensom om framläggande för riksdagen snarast möjligt av de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Motionerna har såvitt gäller rösträttsåldern hänvisats till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott. I sistnämnda del har motionerna behandlats av första lagutskottet.

Enlig motionärernas mening hör frågan om en ytterligare sänkning av rösträttsåldern ses i sammanhang med de åldersstreck som samhället i olika avseenden uppsatt som en gräns för mognadens inträdande. Motionärerna säger sig icke vara av den uppfattningen att det skulle vara önskvärt eller möjligt att sammanföra alla åldersstreck till en "myndighetsålder" men förklarar, att åtskilliga omotiverade divergenser skulle kunna borttagas, om åldersstrecken prövades i ett sammanhang. Beträffande motionärernas i övrigt anförda synpunkter får utskottet hänvisa till motionerna.

Inledning

Inom skilda rättsområden finnes olika åldersbestämmelser i olika avseenden. Vissa av dessa bestämmelser skall här återgivas.

Enligt föräldrabalken 4 kap. 5 § får den som fyllt 12 år ej adopteras utan eget samtycke. — Den straffrättsliga myndighetsåldern inträder enligt strafflagen 5 kap. 1 § vid 15 år. Straffmyndigheten är dock inskränkt för åldersklasserna närmast över 15-årsgränsen genom en bestämmelse i strafflagen 5 kap. 2 § om straffnedsättning för den som ej fyllt 18 år. Vidare finnes

vissa bestämmelser som ger uttryck åt principen att de yngsta lagöverträdarna skall omhändertagas och behandlas inom socialvården i stället för inom fängsvården i 1944 års lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga (under 18 år) och 1952 års lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig (underårig = den som är under 21 år).

Den som fyllt 16 år äger enligt föräldrabalken 6 kap. 4 § uppsäga arbetsavtal samt sluta avtal om annat arbete av liknande art. Enligt föräldrabalken 9 kap. 3 § äger underårig själv råda över vad han genom eget arbete förvärvat efter det han fyllt 16 år och enligt 15 kap. 13 § samma balk kan den som fyllt 16 år erhålla tillstånd att driva näring. Han kan i sådant fall enligt 9 kap. 5 § föräldrabalken ingå sådana rättshandlingar som faller inom området för rörelsen. — Enligt 11 § civilförsvarslagen är svensk medborgare civilförsvarspliktig från och med det kalenderår varunder han fyller 16 år till och med det under vilket han fyller 65 år. Körkort för motorcykel, gällande endast för lätt motorcykel, kan enligt 29 § vägtrafikförordningen meddelas den som fyllt 16 år. Körkort för bil kan enligt nämnda paragraf erhållas först vid 18 år.

Såsom framgår av vad ovan anförts inträder vid 18 års ålder den fulla straffmyndigheten. Vid uppnående av denna åldersgräns äger den underåriga också själv taga tjänst eller annat arbete (föräldrabalken 6 kap. 4 §). Enligt giftermålsbalken 2 kap. 1 § får kvinna under 18 år ej träda i äktenskap utan tillstånd av länsstyrelsen. Motsvarande åldersgräns är för mannen bestämd till 21 år. I det fall att brott rör en omyndig äger den omyndige enligt rättegångsbalken 20 kap. 14 § själv angiva brottet eller tala därå, om han fyllt 18 år. Enligt 1 § värnpliktslagen är svensk man värnpliktig från och med det kalenderår under vilket han fyller 18 år till och med det under vilket han fyller 47 år.

Om den civilrättsliga myndighetsåldern, som inträder vid 21 år, stadgas i 9 kap. 1 § föräldrabalken, att den som är under 21 år (underårig) är omyndig och äger icke själv råda över sin egendom eller åtaga sig förbindelser i vidare mån än som följer av vad som skall gälla på grund av lag eller villkor vid förvärv genom gåva eller testamente.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionerna i den del de hänvisats till lagutskott från *riksåklagarämbetet*, *socialstyrelsen* och *medicinalstyrelsen*.

Den begärda utredningen avstyrkes av remissinstanserna. *Riksåklagarämbetet*, som begränsar sitt yttrande till att avse den s. k. straffmyndighetsåldern, anför bl. a.

I olika sammanhang har ifrågasatts en höjning av straffmyndighetsåldern; att sänka denna åldersgräns torde däremot icke ha på allvar ifrågasatts från något håll. Spörsmålet omfattades av strafflagberedningens utredningsuppdrag och har behandlats i beredningens slutbetänkande (SOU 1956:55). Beredningen föreslår på anförda skäl, att den lägsta åldersgränsen för ingripande med kriminalrättsliga åtgärder bibehålles vid 15 år. Detta förslag har vunnit allmän anslutning vid den omfattande remissbehandlingen av beredningens slutbetänkande. De däri framlagda förslagen överväges för närvarande i samband med den stora strafflagsreform, som förberedes inom justitiedepartementet. Med hänsyn härtill kan ämbetet icke tillstyrka, att frågan om straffmyndighetsåldern göres till föremål för någon ny utredning.

Socialstyrelsen konstaterar att motionärerna som grund för sin framställning åberopat bl. a. de lägre åldersgränserna för värnplikt, rätten för kvinna att ingå äktenskap, möjligheten att erhålla körkort etc. och uttalar som sin mening att dessa jämförelser har föga värde när det gäller att bedöma åldergränsen för rösträtt. Styrelsen, som avstyrker förslaget om en sänkning av rösträttsåldern, anför vidare:

Enligt socialstyrelsens mening föreligger inte heller tillräckliga skäl för den föreslagna utredningen, eftersom de olika åldersgränser, som uppställts för rättigheter och förpliktelser inom skilda områden av samhällslivet, grundats på avväganden inom varje område för sig och ett sådant sammanhang inte föreligger, som motiverar en gemensam översyn av de olika bestämmelserna.

I medicinalstyrelsens yttrande uttalas följande:

De "myndighetsåldrar", som motionären refererar, äro i vissa fall ganska nyligen prövade och fastställda av riksdagen. Så är fallet med bestämmelserna om rätten att ta arbete, sluta arbetsavtal och disponera arbetsinkomsten. De åldersgränser som gäller i dessa hänseenden härröra från 1949, då föräldrabalken tillkom. Körkortsbestämmelserna beslötos år 1951 men kunna sägas vara föremål för en så gott som kontinuerlig uppmärksamhet från myndigheternas sida. Vad angår straffmyndighetsåldern och i anslutning därtill gällande åldersgränser ha dessa helt nyligen varit föremål för utredning (Förslag till skyddslag, SOU 1956:55) och förslaget är f. n. under Kungl. Maj:ts prövning. Endast bestämmelserna om äktenskapsåldern äro av äldre datum, de gälla sedan år 1920. Med hänsyn härtill föreligger det enligt medicinalstyrelsens mening icke f. n. något behov av en allmän översyn av gällande "myndighetsåldrar". Det synes styrelsen för övrigt mindre lämpligt, att dessa åldrar i ett sammanhang göras till föremål för utredning, då det ofta är ganska skilda synpunkter som i de olika fallen göra sig gällande vid åldersgränsens fastställande. Då lagstiftningen inom ett visst rättsområde överses och revideras, är det däremot naturligt att även eventuella åldersgränser omprövas. Enligt medicinalstyrelsens mening saknas sålunda anledning att tillstyrka det i motionerna framställda yrkandet om utredning i ovanberörda hänseende.

Utskottet

I den del förevarande motioner hänvisats till behandling av lagutskott har hemställts om utredning om de olika "myndighetsåldrarna" med avseende på medborgerliga rättigheter, skyldigheter och ansvarsförpliktelser. I motionerna har jämväl hemställts om utredning om ytterligare sänkning av rösträttsåldern. I denna del har motionerna hänvisats till behandling av konstitutionsutskottet.

Enligt motionärernas mening bör frågan om en ytterligare sänkning av rösträttsåldern ses i sammanhang med de åldersstreck som "samhället i olika avseenden uppsatt som en gräns för mognadens inträdande". Motionärerna säger sig icke vara av den uppfattningen, att det skulle vara önskvärt eller möjligt att sammanföra alla åldersstreck till en "myndighetsålder", men förklarar, att åtskilliga omotiverade divergenser skulle kunna borttagas, om åldersstrecken prövades i ett sammanhang.

Att det uppställts olika åldersgränser för rättigheter och förpliktelser av skilda slag inom olika områden av samhällslivet förefaller så naturligt att det synes omotiverat att närmare utveckla skälen härför. Vid bestämmandet av en viss åldersgräns måste givetvis skilda synpunkter göra sig gällande allt efter arten av den rättighet eller förpliktelse varom fråga är. Enbart förhandenvaron av olika åldersgränser — i motionen gives exempel därå från 14-årsgränsen till 21-årsgränsen — kan därför icke utgöra stöd för uppfattningen att åtskilliga omotiverade divergenser skulle föreligga. Den omständigheten att skilda synpunkter och överväganden måste ligga till grund vid fastställandet av åldersgränser för olika slag av rättigheter och skyldigheter utgör enligt utskottets uppfattning ett avgörande skäl för att den av motionärerna åsyftade prövningen av åldersstrecken i ett sammanhang icke lämpligen bör komma till stånd. Såsom medicinalstyrelsen anfört i sitt remissyttrande är det däremot naturligt att då lagstiftningen inom ett visst rättsområde överses och revideras även eventuella åldersgränser i samband därmed omprövas. Att en sådan översyn i flera fall nyligen ägt rum och även pågår har också påvisats av remissinstanserna.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I:144 och II:177, i vad de hänvisats till behandling av lagutskott, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 mars 1960

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Ahlkvist, Nyström*, Gezelius, fröken Mattson, herrar Fagerström och Svanström;

från a n d r a kammaren: herrar Hedqvist, Onsjö*, Östrand, Edlund, Gustafsson i Borås, fröken Bergegren, herr Andersson i Storfors* och fru Kristensson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.